

CSALÁDÉLET ÉS NEVELÉS.

Írta: RUGONFALVI KISS ISTVÁN, egyetemi tanár.

Pál ap. 2. lev. Tim. III. 1—9.

Rendkívüli természeti tünemények, vagy mély-séges erkölcsi megrázkódtatások a világtörté-nelem folyamán gyakran keltették azt a riasztó aggodalmat, hogy elérkezett a világ vége. Krisztust is megostromolták tanítványai azzal a kérdéssel, hogy mikor és hogyan jön el a vég? Ha figyelmesen olvassuk a hű tanítványok feljegyzését, Krisztus nem fizikai értelemben jósolta meg a világ elmúlását, de megjósolta az átmeneti katasztrófát, melyet nem égitestek, hanem erkölcsileg megromlott nemzetek és országok össze-ütközése, nem is a föld és napgolyó kihülése, hanem a gonoszság okoz, mely miatt a szeretet sokakban meghidegül (Máté XXIV. 6—12).

Krisztus működése is egy bomló, anyagias, szeretetlen korszakra esik: tanításaival az erkölcs-telenség, a bűnök pusztító fertőjéből akarta ki-vezetni az emberiséget, melynek megváltásáért életét is áldozta; bár jól tudta azt, hogy az emberiség életében hasonló korszakok még tanítá-sának diadala után is elő fognak fordulni.

Krisztus halála óta az emberiség sokat fejlő-dött, a világ fogalma, határa hihetetlenül ki-bővült, új területekkel új emberfajok jutottak a történelem forгатagába, a Krisztus által kon-cipált emberi egyetemesség testvéri körébe, az idők árja sok tévedést, sok előítéletet magával-

sodort, az ember a természetnek sok titkát elleste, titkos erőit szolgálatába hajtotta; de sem testi, sem lelki élete nem tudott kinőni abból a keretből, melyet az Ő tanításai megjelöltek: életünk nyugalma, boldogulásunk, üdvözülésünk ma is az általa megjelölt feltételektől, ugyanazon törvényektől függ.

Ma már a történelmi bölcselet évezredek tanulságai alapján egyre bővülő források világánál vizsgálja az emberi élet, az emberi fejlődés törvényeit, de törvény gyanánt csak annyit tud megállapítani, hogy a történelmi élet két ellentétes szellemi áramlat hullámaiból fonódik össze: Korszakonként felváltva egyszer Isten, — más-kor a gonoszság útján halad az emberiség, — az előbbi úton magas eszményekért hevül, az utóbbin az önzés ül kegyetlen orgiákat.

Az utóbbi korszakok válságos óráiban remegteti a kishitűek lelkét az az aggodalom, hogy elérkezett a vég; «mikor az emberek elhalnak a félelem miatt és azoknak várása miatt, amik e földkerekségére bekövetkeznek» (Lukács XXI. 26.)

Ilyen korszak jövetelét jósolta meg Krisztus és írta le részletesen annak bűnös tüneteit az alapul vett igében Pál apostol.

Csaknem meghül a vér ereinkben, mikor az apostol szavait olvassuk; úgy tűnik fel, mintha csak tegnap járt volna közöttünk és mivel intelmeire nem hallgattunk, ma utolért baljóslatának ereje. Mert nincs a felolvasott textusban egyetlen ige, mely nem illik halálosan beteg korszakunkra; napjaink szenvedéseinek is az a forrása, hogy az emberek általában jobban szeretik önmagukat, mint az emberiséget, pénzsóvárak, kevélyek, istenkáromlók, szüleik iránt engedetlenek, háládatlanok, tisztátalanok, szeretetnélkül valók, kérlelhetetlenek, rágalmazók, mértéktelenek, árulók, vakmerők, felfuvalkodottak, inkább

a gyönyörnek, mint Istennek kedvelői; még akiknél megvan a képesség látszata, azok is megtagadják annak erejét.

A világ mai kiáltó bajai mind az erkölcsi élet megbomlásával függenek össze. Rész szerint való tudomány, tüneti kezelés nem sokat segít: az alapos gyógyulás csak Krisztus által megjelölt úton, egy nagy erkölcsi megújulás és a kegyesség ereje által remélhető.

Ha a bennünk élő Krisztus nem tanítana annak felismerésére, a történelem komoly tanulmányozása is csak a krisztusi igazságok felismerésére vezet az, akiben a hitnek egy kis szikrája él. Mert a történelem azt bizonyítja, hogy valahányszor az emberiség letért a helyes útról, mindig súlyos büntetés érte.

A bomlás mindig a legnagyobb társadalmi egység, az állam szervezetében indul meg és lassan hatol lefelé a legkisebb egységekig, a családig, mire azonban idejut, a gyógyulás megkezdődik a magasabb régiókban. Napjainkban is megfigyelhetjük, hogy több államban erkölcsi alapokra fektetik a politikai, gazdasági, kulturális és társadalmi életet, ennek megfelelően átalakítják az állam szervezetét, újra definiálják az állam és nemzet fogalmát, de míg a felkelő nap diadalmasan aranyozza meg a hegyek ormát, a völgyekre még sötétség borul.

A megújított országok közé tartozik hazánk is, sőt e téren a kezdeményezés dicsősége illeti. Még a kezdeményezésnél is nagyobb fontossága van annak, hogy a megújítás munkája keresztyén jelszó alatt indult meg. Sajnos, több volt a jelszóban a negatívum, mint a pozitívum; több a politika, mint a hit, több volt a gyűlölet, mint a munkásszeretet, . . . éppen ezért úgy pengett, mint üres cimbalom. Mégsem hangzott el a jelszó a pusztában: A lelkek készségének hiánya miatt

lelkesíteni, azonnal alkotni nem tudott, de mégis egy nagy igazság helyes meglátásáról tanúskodott és nyomában kisarjadt az élő hit. Közéletünk nem alakult át olyan gyorsan, mint azokban az országokban, amelyeknek prófétát küldött az Úr, de megfigyelhető, hogy a keresztyén tömegek lelki megújódása nálunk alaposabb.

Éppen ez bátorít fel arra, hogy néhány őszinte szót szóljak a családi életről, melynek megújódása a történelem tanúsága szerint legkésőbbben kezdődik meg. A családi életet az apa, anya és gyermekek viszonya határozza meg. Az a szellem, mely trónokat rombolt, államokat forgatott fel, a családi életet sem hagyta érintetlenül. Sokan talán észre sem vették a változást, amely a társadalmi élet e szerény alkotó részében nagyobb zaj nélkül, fájdalmas csendben ment végbe. A változás lényege ugyanaz a családban és az államban: a hivatott vezető degradálása, a tekintélyi elv kiküszöbölése.

Az ember nem tudott belenyugodni abba, hogy bizonyos adottságokat, természeti törvényeket tűrjön, sőt éppen ezek alól felszabadulásra vágyott. Miképpen a szabadság és egyenlőség nevében felforgatták az államok szervezetét, ugyanezen jelszó alatt megbontották a családi életet is.

Egészséges társadalmi viszonyok között a család feje és vezetője a férfi, kinek hivatása, hogy családjá ellátásáról gondoskodjék, annak életét és különösen a gyermekek nevelését irányítsa. E hivatás betöltéséhez nem kell különleges tudás, — Isten úgy teremti a férfiakat általában, hogy ennek a komoly hivatásnak megfeleljenek, mert a műveltség legalacsonyabb fokán álló férfit is, küzdelmei és tapasztalatai felruházzák annyi ismerettel és bölcseséggel, hogy családját biztos kézzel vezetheti.

De egyszer kiadták a jelszót a két nem egyenlőségéről; és addig hangoztatták ezt a természetellenes igazságot, amíg a férfiak beletörődtek. Az egyenlőség elve alapján azonban nem állhat meg társadalom, ha két ember karonfogva elindul sétálni, az egyiknek vezetni kell, ha két kovács kezébe veszi a kalapácsot, az egyiknek irányítani kell a tempót és meg kell szabnia a munka célját. A társadalom vezetőkből és vezetettekből áll. És mihelyt a férfiak az egyenlőség elvét elfogadták, lemondtak arról, hogy ők vezessenek a családi életben.

Nálunk ez a változás a világháború miatt gyorsan következett be. A háború alatt a nők kénytelenek voltak a család vezetésének, sőt eltartásának és a gyermekek nevelésének gondját is magukra vállalni, a háborús szenvedések miatt megrendült férfiak általában szívesen hagyták a gyep-lőt továbbra is női kezekben.

Hosszú lenne elsorolni, hogy ebből mennyi baj származott. Itt van a gyökere társadalmunk effeminálódásának, itt van a gyökere egy olyan generáció felnevelésének, amelyik hivatását csak akkor töltheti be, ha a szenvedések iskoláján átmegey. Csak főiskolai tanárok és tisztánlátó katonatisztek a megmondhatói annak, hogy mennyire más volt a férfiak által nevelt ú. n. békebeli generáció, mint a mostani. Mert a legnagyobb tisztelettel a női nem tulajdonságai iránt, világos, megdönthetetlen igazság az, hogy a nők általában nevelésre, különösen fiúk nevelésére nem alkalmasak; a nevelés alapja a céltudatosság és következetesség; a nevelés célja az, hogy a gyermekből kiirtsa a veleszületett hibákat. Erre a gyöngeszívű, érzelmektől és hangulatoktól befolyásolt nő nem képes, mert hangulata szerint ugyanazt a hibát néha túlszigorúan bünteti, máskor pedig szeretetreméltó gyermekességnek minősítve, cirógatással, csókkal jutalmazza. Abban a család-

ban, ahol a férfi kiadta a vezetést a kezéből, amiatt a nő kezében is addig marad meg az, míg a szeretett gyermek felcseperedik. Veleszületett szemtelenséggel ugyanis hamar észreveszi, hogy mivel hathat anyjára és nem késik átvenni a családban az uralmat. Így nő fel egy szilárd irányt nélkülöző, engedelmeskedni, lemondani meg nem tanult generáció, mely eredendő bűneivel, állati ösztönével veszélybe dönti az emberiséget. A gyógyulási folyamat megkezdődhetett és meg is kezdődött a közéletben, de jobb jövőt, teljes gyógyulást csak akkor remélhetünk, ha a nevelés mai formáját átalakítjuk. Nem véletlen az, hogy úgy Olaszország, mint Németország a nevelés problémáját a családi életen kívül tábori élet keretében akarja megoldani. Volna azonban annál jobb megoldás is: a családi élet természetes rendjének visszaállítása, mert igazán jól nevelni csak tiszta családi légkörben lehet.

Ezt a légkört a nő lázadása bontotta meg. Felázadt a természet rendje ellen, azért, mert egyenlőségre és szabadságra vágyott. Passzivitásra született, és aktivitásra, sőt uralomra törekedett. Nem vette tekintetbe azt, hogy csak látszat az, hogy a teremtés ura a férfi, mert nincs az a férfi, kinek életirányát nem a szerető anya, kedély világát nem a családi életnek a nőtől irányított légköre és aktivitását nem a szeretett nő szabja meg.

«Boldog az a nő, mely téged hordott és azok az emlők, melyeket szoptál» (Lukács XI. 27.), monda a sokaságból egy asszony Jézusról! Azóta is a történelem hány kiváló alakja vallotta be büszkén, hogy anyja lelki hatása adott az ő életének irányt.

És hány példánk van arra, hogy a férfit képes a feleség lelkileg átalakítani, mert «elhagyja az ember az ő atyját és anyját és ragaszkodik az ő feleségéhez és lesznek ketten egy testté» (Márk. X. 7.), — de elhagyja akár népét, sőt vallását is és felesége népe lészen az ő népe, Istene pedig az ő Istene!

A nő ezt a láthatatlan nemes hivatását ideális korszakokban éli ki. A nőnek ez a közvetett érvényesülése sokszorosán felülmúlja a kivételes nagy nők aktív szerepét. Az egész világon elfogadott igazság, hogy nemcsak a fajfenntartás, hanem a valláserkölcsei élet továbbplántálása is a nőtől függ. Mindaddig, amíg a materiális szellem lázadásra nem készíti Isten törvényei és a természet rendje ellen.

Ma lázad a nő a házasságban, és a közéletben nemcsak egyenlőséget követel, hanem kivonja magát speciális hivatása és a kötelességei alól, viszont a férjtől többet kíván anyagiakban és áldozatban, mint amennyit nyújtani képes. A modern lázadó nő nemcsak természetes élethivatását és azáltal megszabott munkakörét veti meg mélysegesen, hanem szabadságra vágyik. Nemcsak a férfi ú. n. brutális uralmát rázza le, hanem az ellen az igazságtalanság ellen is állást foglal, hogy a férfinak több szabad, mint a nőnek. Ezen a ponton olyan jólelkű, hogy nem a férfi szabadságát akarja korlátozni, hanem a maga részére is korlátlan szabadságot kíván. Ezen a téren követi el a legnagyobb bűnt a saját neme ellen. Nem veszi észre, hogy a női nem javával, a jövő generációval nem törődő parázna férfi szívesen pártolja a szabadszerelem eszméjét, mert abban csak ő nyerhet.

A házasság intézménye nem jött önmagától létre. Általában minden, a vallás által is megrendelt intézmény az erősebbek korlátozását, a gyöngék védelmét és a társadalomra veszedelmes gonoszságok kiirtását célozza. Kétségtelen, hogy a házasságban az erős férfi hozza a nagyobb áldozatot; azért kell őt a nőnek meghódítania és tisztasággal házasságra kényszerítenie. A szabadszerelem terjedésének és a női igények növekedésének természetes következménye az, hogy a házasság egyre jobban kimegy a divatból. Már

pedig régen megírta a bölcs Ézsaiás próféta, hogy *mikor az asszonyi nem nem talál férjet, nagy csapás ez* (III. 28.). A női nem érdeke lenne tehát az, hogy a női erény eszményi tisztaságban ragyogjon és erre egészséges körülmények között maguk a nők ügyeljenek fel a legszigorúbban, midőn a bukott, vagy kétes hírű nőt kérlelhetetlenül kizárják a társadalomból, mint a női nem árulóját.

Tanúi voltunk annak, hogy ez az ösztönös érzés a modern jelszavak hatása alatt hogyan halványult el és fokozatosan hogyan romlott erkölcsi életünk.

A fokozatos erkölcsi romlással egyidejűleg megfigyelhetünk egy másik tünetet is. A modern nő soha sincs megelégedve a helyzetével: szeret többet mutatni, felfelé zúlleni. A középosztály nője kezdte tehát a mágnásnőt majmolni, utána nyomult a polgárnő, de a versenyről a cselédlány sem maradt le, az is átalakult bubifrizurás, selyemharisnyás tündérré. Ez a tömegvész a háború alatt lépett fel. Külsőleg azzal kezdődött, hogy a Napóleon szabású satyak alól szabadra kunkorítottak egy szentelenül kihívó hajtincset, mely előre megjósolta, hogy a tömeg a mágnásnő típusáig nem jut el, hanem megállapodik a kifinomult félvilági nőnél. Ma már a fél világi nők diktálják a divatot nemcsak a ruhában, hanem a viselkedésben is.

Nyomorúságos közgazdasági viszonyaink között tombol a fényűzés, a divat örülete. Van, aki férje becsületén, vérén, vagy gyermekei kenyerén vásárolja meg a csillogó hazug külszint, a másik önmagát dobja vásárra, — a szerencsésebbek még a jobb időben kapott állásból élnek független «legényéletet». Ez a legirigyeltebb helyzet — éppen ezért tömegesen tanulnak, hogy ide eljuthassanak. Készségesen elismerem, hogy nagy szorgalommal, kitartással magolnak, de a legritkább ki-

vétel éri el a férfi átfogó értelmét, önálló ítélő erejét. Íme, az alapul vett igében megjelölt női típus: «bűnökkel terhelt és sokféle kívánságtól űzött nőcskék, kik mindenkor tanulnak, de az igazság ismeretére soha el nem jutnak».

Egy igazságra mégis el fogunk jutni: hogy elhibáztuk az utat. Nők, férfiak egy elhibázott élet után rájönnek arra, hogy önmaguk ellen is vétkeztek, saját és utódaik életét rontották meg, midőn Isten örök törvényei ellen fellázadtak és akkor «a bűnös emberek esztelensége nyilvánvaló leszen mindenek előtt». És akkor a mai engedetlen, féktelen gyermekből lesz a legszigorúbb apa, a mai könnyelmű leányból a legerkölcösebb anya, vagy legalább is a legélesebb nyelvű, legkritikusabb vén leány.

«A népek megrontásában Istennek célja, hogy a maga ismerete terjedésének utat készítsen.» (Hab. II. 13.) «Ezért lehet az üldöztetések által megpróbált nép az Istennek kiváltképpen való népe.» (Zak. XIII. 9.)

Krisztus hasonló bomló korszakból vezette ki az égi világosság fényével az emberiséget. Tudta azt, hogy az emberek koronként ismét bűnbe süllyednek és amiatt a világvégehez hasonló ítéletidők következnek. Jóslatában azonban benne foglaltatik az a megnyugtató is, hogy a választottakért megrövidítetnek szenvedéseink napjai, azokért a választottakért, akik napjainkban is szilárdan megmaradnak az élet és igazság útján. A biblia kedvelt példázata szerint kicsiny kovász az egész tésztát megkeleszti. Nagy örömmel látjuk, hogy a választottak száma gyarapodik, különösen ifjúságunkból egyre többen térnek Isten útjára. Ezért lehet bizonyos a mi reménységünk, hogy megrövidítetnek szenvedéseink napjai, ha jövődő életünket tiszta családi életben a legszigorúbb nevelésre alapozzuk.